

Незалежність НБУ від органів виконавчої влади: оптимальний рівень та проблеми оцінки.

Ефективність економіки будь-якої країни обумовлена стабільністю національної валюти, низькими темпами інфляції, надійністю банківської системи і т.д. Забезпечити ці умови можна лише якщо центральний банк буде вільним від політичної кон'юнктури, а відповідно, незалежним в прийнятті рішень і виборі інструментів для їх реалізації. Для кожної країни оптимальний рівень незалежності центрального банку встановлюється в залежності від політичної стабільності в країні та національних традицій. Тому однозначної відповіді на питання на скільки незалежним повинен бути ЦБ в тій чи іншій країні немає. Проте дане питання є досить актуальним в контексті сучасних тенденцій в державному регулюванні економіки.

Вивченням незалежності центральних банків займалась велика кількість учених, в результаті на сьогодні можна виділити такі основні індекси оцінки незалежності ЦБ

1. Індекс Цукермана – розроблений трьома вченими Цукерманом, Веббом і Неяпті в 1992 році. Змінні цього індексу об'єднані в 4 групи: кадрова автономія, розробка грошово-кредитної політики, її цілі та обмеження на фінансування державного бюджету.

2. Індекс GMT – розроблений у 1991 вченими В.Гріллі, Д.Масціандро і Г.Табелліні. Він включає в себе два під-індекси, що відображають політичну та економічну незалежність центрального банку.

3. Індекс Ейффінгера-Шалінга – названий за іменами його розробників. Він включає три змінні: розробка грошово-кредитної політики, участь представників уряду в раді центрального банку і призначення його керівництва

4. Індекс підзвітності центрального банку – запропонований економістами Банку Англії. Цей індекс враховує 4 показники: зовнішній

моніторинг діяльності центрального банку з боку парламенту; публікація протоколів засідання комітету з грошово-кредитної політики; оголошення звітів про результати грошово-кредитної політики; процедура вирішення конфліктів між центральним банком та урядом.

5. Індекс Алесіні і Саммерса – запропонований у 1993 році двома дослідниками незалежності центральних банків Алесіною і Саммерсом. Методика оцінки де в чому подібна до методики GMT, але в порівнянні з нею є більш м'якою.

Проаналізувавши існуючі методики оцінки незалежності центральних банків ми дійшли висновку, що перелічені методики не є оптимальними для оцінки незалежності НБУ, оскільки не враховують такі важливі пункти як:

1. Відповідальність за зобов'язаннями органів державної влади.
2. Присутність членів Кабінету Міністрів на засіданнях.
3. Необов'язковість підтримки НБУ економічної політики уряду.
4. Ліцензування банків та інших юридичних осіб на здійснення окремих банківських операцій.
5. Право на участь в міжнародних організаціях.

Результати проведеної оцінки незалежності окремих центральних банків за скорегованою методикою отримані наступні: індекс незалежності Національного банку України становить 74,67%, Росії – 77,33%, Японії – 51,33%. ОАЕ – 60% (оцінка проводилась на основі аналізу національного законодавства). Як бачимо, індекс незалежності НБУ знаходиться досить високий, але цього не достатньо (тим паче, що в Україні декларована та справжня незалежність сильно відрізняються) і необхідно здійснювати певні кроки для досягнення відмітки хоча б 80% (саме такий рівень ми вважаємо за оптимальний для України, виходячи з політичної ситуації та історичних передумов). Найбільш доцільно це зробити шляхом збільшення статутного капіталу, зміни порядку призначення та звільнення керівництва (шляхом залучення більшої кількості інстанцій та чіткішого окреслення в законодавстві причин звільнення з посади керівництва НБУ) та терміну дії повноважень голови НБУ з 5 до 8 років.